

Obce gatunki piewików (Fulgoromorpha et Cicadomorpha) w faunie Polski

Tomasz Klejdysz
Zakład Entomologii
Instytut Ochrony Roślin – PIB
Wł. Węgorka 20
60-318 Poznań

Bioinwazje stają się w ostatnich latach jednym z najbardziej kosztownych problemów ekologicznych. Szacuje się, że szkody powodowane przez obce gatunki i koszty ich zwalczania na jedynie części globu (Stany Zjednoczone, Wyspy Brytyjskie, Australia, Afryka Południowa, Indie, Brazylia) wynoszą ponad 300 miliardów dolarów rocznie.

Piewiki to grupa owadów w której opisano około 42 tys. gatunków. Większość występuje w krajach tropikalnych. Zasięg geograficzny poszczególnych gatunków pokrywa się zwykle z zasięgiem roślin żywicielskich. Odżywiają się one wysysając soki z tkanek roślin (rzadziej korzystają z innego pokarmu). Wiele z nich wyrządza szkody w rolnictwie, powodując uszkodzenia nadziemnych części roślin (rzadziej korzeni) i przenosząc patogeniczne fitoplazmy i wirusy, wywołujące choroby roślin.

Z przybyciem gatunków obcych dla danego obszaru wiąże się trudne do przewidzenia konsekwencje dla lokalnych ekosystemów oraz często znaczne straty ekonomiczne, w przypadku gdy nowo przybyły gatunek jest szkodnikiem roślin ważnych gospodarczo.

W większości są to drobne, dobrze latające owady. Wraz z prądami powietrznymi przenosić się mogą na znaczne odległości. Zawleczenia obcych gatunków na teren Europy mają jednak najczęściej podłoże antropogeniczne. Gatunki obce, pojawiające się w Polsce, związane są głównie z takimi środowiskami jak sady, ogrody, położone w pobliżu, lub w samych miastach. W przekraczaniu granic duże znaczenie ma biologia poszczególnych gatunków.

Większość piewików składając jaja, umieszcza je płytko pod skórą liści lub cienką korą łodyg roślin, gdzie są dobrze chronione przed niekorzystnymi warunkami, większością insektycydów oraz częściowo przed parazytoidami. Mogą wówczas łatwo przedostać się na nowe obszary z transportami roślin.

W odróżnieniu od większości przedstawicieli Homoptera obcych w faunie Polski, zarejestrowane piewiki związane są z terenami otwartymi i niespotykane są w ogrzewanych obiektach jak szklarnie.

Piewiki obcego pochodzenia, których występowanie w Polsce zostało potwierdzone

Graphocephala fennahi Young 1977

Piewik pochodzący z Ameryki Północnej. Pierwszym krajem w Europie w którym pojawił się była Wielka Brytania. Dotarcie na kontynentalną część Europy zajęło mu około 30 lat. Skoczek różanecznikowy wykryty został w Polsce w 1966 roku na terenie arboretum w Kórniku koło Poznania. Gatunek związany pokarmowo z różanecznikami (*Rhododendron*). Doniesienia na temat przenoszenia przez ten gatunek patogenicznego grzyba powodującego zamieranie pąków rododendronów zostały ostatnio skrytykowane.

Japananus hyalinus (Osborn 1900)

Gatunek opisany w Ameryce Północnej, gdzie trafił najprawdopodobniej wraz z roślinami żywicielskimi którymi są *Acer japonicum* i *A. palmatum*. Ojczyzną *J. hyalinus* jest więc prawdopodobnie Japonia bo wymienione rośliny pochodzą właśnie z tego kraju. Występuje obecnie w prawie całej Europie, prócz północy kontynentu. Znajdowany bywa na rodzimych gatunkach klonów, na których prawdopodobnie może się rozwijać. Większość znanych stanowisk w krajach Europejskich pochodzi z terenów zurbanizowanych. W Polsce znane jest jedno stanowisko tego gatunku w okolicach Zabrze (M. Walczak, dane niepubl.)

Stictoccephala bisonia Kopp & Yonke 1977

Gatunek którego ojczyzną jest Ameryka Północna. Jest pierwszym piewikiem zawleczonym do Europy. Odnaleziono go po raz pierwszy na Węgrzech w 1912 roku. *S. bisonia* rozwija się na różnych gatunkach drzew i krzewów liściastych. Może powodować szkody w sadach, gdzie w wyniku zerwania i składania jaj rani rośliny. Jednak znacznie bardziej istotnym problemem są choroby wywołane przez fitoplazmy, których wektorem jest *S. bisonia*. W Polsce gatunek obecny od co najmniej 2007 roku.

Piewiki obcego pochodzenia, obecne w Europie, których występowanie w Polsce jest możliwe

Erythroneura vulnerata (Fitch, 1851)

Kolejny gatunek pochodzący z Ameryki Północnej, gdzie rozwija się na dzikich oraz uprawianych gatunkach winorośli. Stosunkowo nie dawno bo w 2004 roku odnaleziono go po raz pierwszy w Europie (Włochy) na *Vitis vinifera* L. Piewik ten, podobnie jak *Scaphoideus titanus* może stać się poważnym szkodnikiem winorośli w Europie.

Orientus ishidae (Matsumura 1902)

Wschodnioazjatycki, polifagiczny gatunek w Europie stwierdzony w 2002 roku. Rozwija się na różnych drzewach i krzewach owocowych oraz wierzbach i brzozech. Znany obecnie z wielu krajów w Europie, włączając w to kraje bezpośrednio sąsiadujące z Polską (Niemcy, Czechy).

Praxilella marginata Van Duzee, 1897

Jedyny przedstawiciel rodziny Delphacidae obcego pochodzenia stwierdzony w Europie. Występuje na wschodnim wybrzeżu Ameryki Północnej gdzie rozwija się na słonolubnych trawach z rodzaju *Spartina*. W 1994 po raz pierwszy stwierdzony w Portugalii. Obecnie odnajdowany wzdłuż wybrzeży morskich w innych krajach Europy.

Metcalfa pruinosa (Say 1830)

Gatunek z rodziny Flatidae. Pochodzi z Ameryki Północnej. W Europie stwierdzony po raz pierwszy w 1983 roku we Włoszech. Szybko rozprzestrzenił się w krajach na południu Europy. Rozwija się na różnych drzewach i krzewach liściastych. Powoduje duże straty na winnicach, gdzie uważany jest za groźnego szkodnika.

Scaphoideus titanus Ball 1932

Gatunek pochodzący z Ameryki Północnej. Występujący obecnie w krajach zachodniej i południowej Europy (pierwsze stwierdzenie: Francja 1958 r.) jednak z wyraźną ekspansją w kierunku północnym. Zarówno w swojej ojczyźnie jak i w krajach Europy rozwija się na winorośli. Uważany jest za jednego z najgroźniejszych szkodników z nowo przybyłych gatunków. *S. titanus* jest wektorem fitoplazmy powodującej deformację i zamieranie winorośli (grape vine yellows).

Igutettix oculatus (Lindberg, 1929)

Piewik, którego pierwotnym obszarem występowania jest wschodnia Azja. W odróżnieniu od większości innych obcych gatunków jego ekspansja zaczyna się od północy Europy. Pierwszym krajem europejskim gdzie stwierdzono występowanie tego gatunku jest Finlandia (1999 r.). Licznie występuje w ogrodach i parkach na południu tego kraju, gdzie rozwija się na różnych odmianach lilaków (*Syringa*). Powoduje przebarwienia liści i zaburzenia wzrostu krzewów dlatego uważany jest za szkodnika. Roślina żywicielska *I. oculatus* jest często uprawianym krzewem ozdobnym również w Polsce, zatem można spodziewać się pojawienia tego gatunku.

Macropsis eleagni Emeljanov 1964

Azjatycki gatunek związany troficznie z roślinami z rodzaju *Elaeagnus*. W ostatnich dekadach rozszerza zasięg swego występowania, wkraczając przez Bałkany na południe i centrum Europy. Znany już z wielu krajów europejskich, w tym bezpośrednio graniczących z Polską (Niemcy, Czechy, Ukraina). Oliwnik wąskolistny (*Elaeagnus angustifolia* L.) jest często używany do zakładania zadrzewień w większych miastach w Polsce. Można zatem przypuszczać, że *M. eleagni* zostanie wkrótce wykryty również w Polsce.